

„Azt tudjuk, hogy mi lesz, csak azt nem tudjuk, hogy addig mi lesz” – 1989 –es decemberi események Kolozsváron

erdelyikronika.net/2017/12/azt-tudjuk-hogy-mi-lesz-csak-azt-nem-tudjuk-hogy-addig-mi-lesz%e2%88%92-1989-es-decemberi-esemenyek-kolozsvaron-i-resz/

Írta Fodor János

Az 1989–90-es rendszerváltás idején Kolozsvár is kulcsfontosságú szerepet töltött be az erdélyi nagyvárosok sorában. Ez több szempontból magyarázható: itt található az erdélyi hadsereg központja, amely a forradalomkor fontos szerepet játszott. Ugyanakkor, mint kulturális központ, a román és magyar országos értelmiségi elit egy meghatározó részét tömöríti. A 70-es és 80-as évek végén a kolozsvári magyar elit tiltakozása a román hatalom nemzetiségpolitikája ellen több síkon zajlott. Ide sorolhatók azon tiltakozások, amelyek a „szocialista szabályok szerint” fogalmazták meg sérelmeiket, elsősorban azon bukaresti román ismerőseiknek, akik valamilyen fontos funkcióban voltak, vagy hatalmuk révén befolyásolhatták a diszkriminatív kisebbségpolitikát. Ide sorolható Balogh Edgár, Demeter János, Takács Lajos. A másik tiltakozási forma az ellenzéki mozgalmakhoz köthető.

A nagyváradi Ellenpontok szamizdathoz hasonlóan, az ellenállás, politikai tiltakozás formái Kolozsváron is jelentkeztek. Ezek elsősorban azok a disszidensek voltak, akik tagjai voltak a Limes-körben folytatott vitákban, bár a Limes-kör elsősorban nem Kolozsvárhoz köthető, de Kolozsváron élő résztvevői meghatározó szerepet töltöttek be az itteni szellemi életben. A Limes-kör megszűntével, Kolozsváron Balázs Sándor kezdeményezte a rövid életű Kiáltó Szó című szamizdat létrehozását. Ebben az időszakban, vagyis a temesvári események előtt közvetlenül, de még a Ceaușescu menekülése előtt–Dávid Gyula feljegyzései szerint– gyakori volt a címben is szereplő mondat a lakosság köreiből: „Azt tudjuk, hogy mi lesz, csak azt nem tudjuk, hogy addig mi lesz.”

A temesvári eseményekről a kolozsvári napilapok december 21-ig hallgattak, azonban informális csatornákon keresztül többen is értesültek az ott történekről. A bukaresti tüntetések megkezdéséről szóló hírek a kolozsvári lakosság nagy részét cselekvésre buzdította, a városban is tüntetéseket generálva. Négy helyszínen voltak halálos áldozatai és sebesültjei a tüntetéseknek.

Kronológiai sorrendben haladva, a kolozsvári forradalom első konfliktusának (tömegbe lövés) a helyszíne a Continental Szálloda előtt volt. A visszaemlékezések alapján, 15 óra környékén történt az első incidens. A katonai források szerint egy 7–8 fős csoport rátámadt a Carp Dandea százados által vezetett alegységre. Ennek része volt Călin Nemeș színész, aki rátámadt a kapitányra, megpróbálva lefegyverezni azt. A dulakodás során a kapitány fegyvere eldőrdült, megsebesítve Călin Nemeș jobb combját. Ezt követően a katonák parancsra tüzet nyitottak, először a levegőbe, majd a tömegbe lőttek, több embert halálosan megsebesítettek. Sokan úgy vélték, hogy a katonaság sorain kívül a golyók a Melody Hotel, illetve a Szent Mihály templom felől is érkezhettek. Így már az első alkalommal összemosódik a hadsereg szerepe a titkosszolgálatával. Tizenkét ember vesztette életét, többen megsebesültek.

A második helyszín a Horea út elején álló Astoria- szálloda környéke volt, ahol a katonaság egy 60 katonából álló szakaszt tartott készenlétben. A Niculae Dicu százados által vezetett alegység

16 óra körül nyitott tüzet a tüntetőkre. A katonai jelentések szerint itt is egyértelmű volt a Securitate jelenléte és részvétele a történetknél.

A harmadik incidensre délután öt óra környékén került sor a Mărăști-téren, ahova szintén egy katonai egység volt kitelepítve. A katonaság jelentése szerint, egy 600–800 főből álló tüntető csoport támadása történt, akik kövekkel, üvegekkel dobálták az állomásozó 30 katonából álló alegységet. Itt a lövöldözésnek egy áldozata volt, Ioan Rusu, akinek a halála egyértelműen a katonaság számlájára írható. A negyedik helyszín a Moșilor úton, a Sörgyár környéke volt, ahol 18 óra tájékán a Virgil Burtea őrnagy vezetése alatt állomásozó alegység tüzet nyitott a Monostor negyedből, a főtér felé tartó tüntető tömegre.

A későbbi katonai vizsgáló bizottság szerint 28 halott és 84 sebesült civil áldozata volt a december 21-i kolozsvári tüntetéseknek. December 21-et követően nem történtek hasonló lövöldözések, a katonaság is visszavonulásra kapott parancsot, a lakosság azonban továbbra is izgalommal követte a fejleményeket a „terroristákról” terjedő híresztelésekről. A politikailag fontosnak tartott (de még mindig a karhatalom ellenőrzése alatt álló) épületeket őrizték, továbbá a postát, a vasútállomást, az I.R.E-t, a Gaz Metant és a rádióstúdió épületét. Az akkori párt székházába reggel, december 22-én hatolt be a tömeg, ahol elsősorban Ioachim Moga megyei első titkárt keresték.

A rongálások és kiürítések is megkezdődtek, miközben a tüntetőkkel behatolt értelmiségiek (Iosif Zăgrean, Ioan Căpușan és Chindiraș ügyvéd) tárgyaltak a párttitkárral a kialakult helyzetről. Miután nem tudták lemondásra bírni, Moga az erkélyről próbált a tüntetőkhöz beszélni, kevés sikerrel. Dorel Vișan és Victor Rebengiuc érkezésével alakult az első Nemzeti Megmentési Front ad-hoc tanácsa, melyben egyedüli magyarként Vincze János is részt vett. A megyeszékház, valamint a pártközpont a hadsereg általi védelme december 22-én, 11–13 óra között szűnt meg, amikor a televízió és rádió egyaránt közölte a nemzetvédelmi miniszter öngyilkosságát, a szükségállapot kihirdetését.

A Ceaușescu-házaspár menekülésének bejelentése után a hadsereg nem működött együtt az RKP megyei vezetésével. A Securitate, valamint a pártszékház épületében lévő személyzetnek nem esett bántódása, őket továbbra is a katonaság felügyelte, valamint menekítette, amint a tüntetők bevonultak. Mogát az épület hátsó ajtaján, egy hordágy segítségével menekítették ki, az éjszaka leple alatt. A Securitate fegyverállományát is szintén a hadsereg foglalta le. A katonaságnak a továbbiakban is fontos szerep jutott az új hatalmi struktúra megszervezésében. Iulian Topliceanu vezérezredes részt vett a Nemzeti Megmentési Front ülésén, ahol politikai funkciót kapott.

A tüntetések napján a kolozsvári magyar értelmiség szűkebb köre szintén találkozóra gyűlt össze Gáll Ernő lakásán, Balázs Sándor és Nagy György kezdeményezésére. Ennek apropója az „autonómia problémájának tárgyalása” volt, de nyilván tudomást szerezve a temesvári eseményekről, az ekkor még bizonytalan, de mindenképp a változás reményében egyfajta irányvonalat akartak meghatározni. A találkozó híre több értelmiségihez is eljutott, így telefonon, vagy személyes úton megkeresték a későbbi közös nyilatkozat, a Hívó szó aláíróit.

„A kolozsvári magyar demokrata értelmiségiek kezdeményező csoportja cselekvően kívánja alakítani a véres Ceaușescu-diktatúra megdöntése utáni demokratikus kibontakozást, amelyhez súlyos áldozatokkal járult hozzá a romániai magyarság is.”[...] „A politikai határoktól függetlenül, amelyeket adottnak, nem vitatandóknak, de spiritualizálhatóknak tartunk, nyelvi-kulturális-etnikai önazonosságunkhoz ragaszkodunk, és mint kollektív személyiség kívánunk részt venni a holnapi demokratikus Románia gazdasági, politikai, művelődési életében.” [...] „A legsürgősebb feladat jogi és intézményes biztosítékok teremtése az anyanyelv korlátlan használatára, a minden szintű Magyar nyelvű oktatás visszaállítására- beleértve a kolozsvári Bolyai Tudományegyetemet.”[...] „Mindezeknek érdekében meg kell teremtenünk a

nemzetiségi közéletünk korszerű intézményi kereteit, amelyek gondjainknak és törekvéseinknek nyilvánosságot biztosítanak. Természetesen részt kérünk ezeken keresztül az ország egészének társadalompolitikai irányításában.” (részletek a Hívó Szó szövegéből. 1989. december 23.)

December 23-án a kolozsvári lakosok gyertyákkal emlékeztek meg az elhunyt vértanúkról, akik holttesteit már elszállították. A kolozsvári események politikai szereplői, szónokai ügyeltek arra, hogy amíg a hírek nem erősítették meg a Ceaușescu-házaspár menekülését, és ha fordulnának az események, ne vonhassák őket felelősségre. Ugyanebben a periódusban történt hasonló módon a Városháza elfoglalása is, melynek következtében megalakult a Nemzeti Megmentési Front városi tanácsa. A testületnek leginkább a rend megőrzésében, valamint az adminisztráció újraindításában volt szerepe, ezekre korlátozódott a hatásköre, valamint többször átalakult.

A NMF harmadik tanácsát december 29-én választották meg, amelyben már magyarság (Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács) képviselői is hivatalosan helyet kaptak. Azelőtt, december 24-én, egy gyorsulésen, Doina Cornea nyomására az NMF vezetéséről leváltották Dorel Vișant, helyére Octavian Buracut választották.

A kolozsvári magyar értelmiség következő lépése a karácsony szombatjára szervezett gyűlés keretében a Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács (KMDT) létrehozása volt. Erre már egy „központi” helyen kerülhetett sor a Szabadság szerkesztőségében, ami a nagyszámban megjelent hallgatóság miatt kicsinek bizonyult. Már a gyűlés elején megjelentek az első súrlódások, nézeteltérések a szervezkedés formájával kapcsolatban. Balogh Edgár a Magyar Népi Szövetség újjáélesztésében gondolkodott, míg Balázs Sándor a két világháború közt működő Országos Magyar Párt mintáját tekintette mérvadónak.

A polémiát végeredményben az az értesülés rekesztette be, miszerint Bukarestben Domokos Géza már létrehozott egy országos szintűnek tervezett szervezetet (RMDSZ), így a Kolozsváron jelenlevők megegyeztek a helyi ügyekre koncentrálnak. Mindezek után, a jelenlevők elfogadták a KMDT nyilatkozatát, valamint vezetését: elnöknek Kántor Lajost, titkárnak pedig Pillich Lászlót választották. Szó esett a szintén alakuló román ideiglenes bizottsággal való kapcsolatfelvételtől, az oda való delegálásról is.

Az átmenet napjainak késő decemberi időszakában megkezdődtek az átszervezések. A kolozsvári magyarság napilapjának átszervezése december 22-én kezdődött, Tibori Szabó Zoltán kezdeményezésére. Az átszervezések nyomán kiutasították a régi szerkesztői gárdát, helyükbe pedig az első lapszám megjelenéséhez a lap külső munkatársai segítségével gyűjtötték össze az anyagot.

A külső munkatársak, akik írásai már az első lapszamba megjelentek, a következők voltak (teljesség igénye nélkül): Kántor Lajos, Cs. Gyimesi Éva, Kányádi Sándor, Kiss János, Csép Sándor. Az átszervezés fontos mozzanatának számított a román kulturális közzel való kapcsolatfelvétel, a kölcsönös tájékoztatás jegyében. Az új lap címének eldöntésére az összegyűlt „spontán” szerkesztő-csoport éjfélét kerített sort, ahol számos alternatíva felmerült, végeredményben a Szabadság név mellett döntöttek.

A Korunk kulturális havilap átszervezése is ebben az időszakban, hasonló módon történt. Gáll Ernő javaslatára (aki korábban főszerkesztő is volt), a Kezdeményező Bizottság gyűlésén Kántor Lajost választották meg főszerkesztőnek. Továbbá ugyanekkor döntöttek a cím (Korunk) meghagyása mellett, az új lendületet a harmadik évfolyam megjelölése jelezte. Az iskolásoknak szánt, Napsugár című gyereklap továbbra is ugyanezen a néven jelent meg. Az óvodások lapja, a A haza sólymai nevét Szivárvány-ra változtatták, mindkét lapot Murádin Jenő szerkesztette.

Az igencsak sűrű decemberi események gyakorlatilag megteremtették az alapjait a későbbi politikai és társadalmi szervezkedések kibontakozásához.